

DELAVSKA POLITIKA

IZHAJA TRIKRAT TEDENSKO: OB TORKIH, ČETRTHIH IN SOBOTAH

Naročnina v Jugoslaviji znaša mesečno din 12.—, v inozemstvu mesečno din 20.—. — Uredništvo in uprava: Maribor, Ruška cesta 5, pošt. predal 22, telef. 2326. Čekovni račun št. 14.335. — Podružnice: Ljubljana, Delavska zbornica — Celje, Delavska zbornica — Trbovlje, Delavski dom — Jesenice, Delavski dom. — Rokopisi se ne vračajo. — Ne frankirana pisma se ne sprejemajo. — Mali oglasi trgov. značaja, vsaka beseda din 1.—, mali oglasi, ki služijo v socialne namene delavstvu in nameščencem, vsaka beseda din 0.50

Štev. 5 • Maribor, četrtek, 16. januarja 1941 • Leto XVI

Zgodovina

nas ne more motiti

Dogodki in dogajanja v svetu postanejo lahko katastrofalnega pomena za evropsko in ostalo človeštvo. S tem tudi za delavski razred. Svet drvi nekam, nastajajo trenja in porajajo se nove ideologije, po katerih naj bo ta ali oni narod plemski, vladajoči. Ta naziranja so popolnoma nasprotna socialističnemu naziranju. Socialisti smatramo, da so vsi narodi in ljudje enaki in da je odvisno od njih intelektualnosti, kaj postanejo in kaj dosežejo v svobodnem razvoju.

V polpretekli dobi se je še računalo s civilizacijo človeštva, z njegovim razvojem in oplemenitenjem. Računalo se je z napredkom njegove kulture. V tem razvoju pa je zlasti po svetovni vojni nastopila duhovna kriza, ki jo je v veliki meri kriv gospodarski razvoj, kapitalistično gospodarstvo, ki s svojo obrambo diktira ukrepe proti človeški svobodi in plemeniti kulturi.

Te dni smo čitali v nekem članku trditve, da so ti pojavi naravni, posledica gospodarskega razvoja in političnega obremen. Nastala so v življenju nasprotja, ki povzročajo treskanje iz tabora v tabor, krizo, ki jo danes imamo. Res je to. Trenja povzročajo nastale razlike in krivice, postružajo jih pa ukrepi, ki ne dopuščajo, da bi se nastale razlike porabile ali prilagodile tehničnemu razvoju tudi nove boljše socialne razmere.

Ne trdimo s tem, da so današnji vzroki vojne direktno socialni. Današnje vojne so razračunavanje med etničnimi in kapitalističnimi narodi, ki imajo indirektno vendar tudi svoj izvor v socialnih razmerah, o katerih pravi interesi niti razpravljati ne smejo. Ta kriza delavski razred hudo zadeva. Dokazov za to ni treba posebej navajati.

Delavsko socialistično gibanje stoji že od nekdaj na stališču svobode kulturnega razvoja, ker zaupa vanj, ker je prepričano, da se more človeštvo razviti do najvišje popolnosti in socialne svobodne medsebojnosti. To zaupanje, rekli bi, to vero ima socialistično zavedno delavsko gibanje. Zaradi tega se tudi bori za pogoje svobodnega kulturnega in socialnega razvoja.

Ce je nastopila brutalna reakcija zaradi gospodarskih in etičnih razlik, smo pa obenem trdno prepričani, da je ta pojav krize, krajše dobe in da je prav ob taki krizi predvsem potrebno, da delavski razred prav posebno goji socialno in politično kulturo. Druge poti ni. Kriza, ki jo imamo, je sicer težka, ker razjeda temelje zdravega razvoja, ali vendar je le prehodnega pomena in jo more energična volja organiziranega delavstva z aktivnim delom nadomestiti s kulturo svobode in napredka.

Orodje za to delo bi bila naša socialistična stranka, ki bi vršila misijo delavskega razreda v pravcu socialnega in kulturnega napredka.

Podmorniška vojna proti trgovskim ladjam

Reuter: V tednu, ki je zaključil 12. t. m. so bile potopljene samo 4 angleške trgovske ladje s skupno 18.000 tonami. Admiraliteta je mnenja, da je vzrok navedenemu potopitvam: nemirno morje, slabo vreme, ki ovira polet sovražnih letal in pa zboljšanje spremstva trgovskih konvojov, ki plovejo pod varstvom nekdanjih ameriških rušilcev.

Takoimenovano »Svobodno avstrijsko gibanje« je ustanovil v Kanadi bivši državni tajnik v zadnji Schuschniggovi vladi, Rott. Reuter.

Na Balkanu bo vsaj začasno mir tako kaže razvoj dogodkov

V Berlinu...

V Berlinu odločno zanikajo vesti, da bi Nemčija nameravala zasesti Bolgarijo.

Istočasno pa v Berlinu naglašajo, da bolgarski ministrski predsednik dr. Filov s svojim govorom ni okrepil položaja Bolgarije, ampak da ga je nasprotno omajal. Njegov govor spominja na omahovanje, ki je tudi mnoge druge države spravila v precej nevaren položaj.

V Bolgariji...

Dne 13. t. m. je nemški poslanik von Richthofen obiskal ministrskega predsednika dr. Filova.

V Turčiji...

Dne 13. t. m. je nemški poslanik von Papen posetil turškega ministrskega predsednika Saradžogluja. — V Turčiji sodijo, da bi se Bolgarija uprla vsakemu poskusu, ako bi jo hotel kdo zaplesti v vojno, tako domnevo vsaj je

vzbudil nedeljski govor ministrskega predsednika dr. Filova v Ruščuku.

Na Grškem...

so zadovoljni z izvajanjem bolgarskega ministrskega predsednika dr. Filova o zadržanju Bolgarije.

Kako sodijo v Beogradu?

Beograjska »Politika« piše: »Zadnje čase se je govorilo, da se vojna bliža tudi balkanskim državam. S tem v zvezi pa se je mnogo razpravljalo tudi o nasprotstvih med Sovjetsko zvezo in Nemčijo. Toda ojačitev gospodarskih odnosov med obema državama prav v dneh, ko so se najbolj uporno širili glasovi o napetosti med Sovjetsko zvezo in Nemčijo zaradi navzkrižja njenih namer v južnovzhodni Evropi, dopušča domnevo, da Sovjetska zveza ne smatra, da je Nemčija storila kaj proti ruskim koristim na Balkanu in da računa s tem, da Nemčija tudi v bodoče ne bo

ukrenila s svojimi podvigi preko okv. čiste obrambe na jugovzhodu. Bolgarski ministrski predsednik je v svojem govoru v Ruščuku naglasil, da je Bolgarija za ohranitev miru na Balkanu, da bo zaščitila svojo neodvisnost in svobodo z vsemi sredstvi in da hoče revizijo svojih mej doseči mirnim potom. Tudi objava moskovske vlade, da ničesar ne ve o vkorakanju nemških čet v Bolgarijo in da ni nikdar rekla, da s tem soglašajo, dopušča domnevo, da do tega ne bo prišlo. V Nemčiji pa so mnenja, da udeleževanje nemških letal v Sredozemskem morju zaenkrat zadostuje v vojni proti Angležem in da vsaj za doleden čas ni potrebno ustvarjati kakšne nove fronte na jugovzhodu. »To pa še ne pomeni, da smemo pozabiti na možnosti nenadnih dogodkov in na dolžnost, da moramo biti pripravljeni braniti našo svobodo in neodvisnost. Na mestu ni niti optimizem, niti bojazen«, zaključuje »Politika«.

Boji za Tepeleni

Grki napredujejo proti Beratu in Valoni.

At. ag. javlja, da so grške čete po zavzetju Klisure in očiščenju odnotnega bojišča nekoliko napredovale v severni in severozapadni smeri. Grška letala so ugotovila, da se italijanske armade iz področja Klisure še vedno umikajo proti Beratu in je cesta zatrpana s četami ter prevozn. sredstvi vseh vrst.

Grki sedaj ogrožajo Tepeleni z vzhoda in juga.

Klisura in Tepeleni sta tvorili glavni oporišči druge obrambne črte italijanske armade na srednjem delu albanske fronte. Klisura je padla in smatra se, da se po umiku italijanskih čet na področju Klisure tudi Tepeleni ne bo mogel več dolgo držati, ker je obrambna črta srednjega dela albanske fronte prebita. Novejša poročila javljajo, da so Grki na višinah nad dolino reke Drynos, ki se izliva pri Tepeleniju v Vojušo, napredovali kakšne 4 km proti Tepeleniju, dasi pokriva višave globok sneg.

Boji severno od Klisure.

Grško vojno poročilo javlja: Boji severno od Klisure se razvijajo ugodno za grško vojsko. Zajete so bile zopet velike množine italijanskega vojnega

materijala. — Angleška letala so napadla Berat in povzročila veliko razdejanje.

Italijani o vojni v Albaniji

Stefani: Normalno delovanje topništva in izvidnic. Italijanska letala so z bombami in strojnimi pokosila grške čete 10 km za fronto.

Odstop glavnega italijanskega poveljnika v Albaniji

Stefani javlja dne 13. t. m., da je vrhovni poveljnik italijanske vojske general Soddu podal odstavko na svoj položaj iz zdravstvenih razlogov. Nasledil ga je sedanji šef italijanskega generalnega štaba generalisim Ugo Cavallero.

CBS poroča iz Aten: V Atenah smatrajo, da je poveljnik italijanske vojske v Albaniji, general Soddu, odstopil, ker so Grki predrl italijansko obrambno črto pri Klisuri, predno je bilo mogoče dograditi tretjo italijansko obrambno črto na višinah nad dolino reke Škumbe, pri Elbasanu in Beratu ter Valoni.

Boji v Libiji

Okrog Tobruka.

Angleško vojno poročilo: V Libiji se razvijajo vojne operacije po načrtu. Angleške čete so dospele 150 km zapadno od Tobruka. Tobruk je oblegan. Ponoči vdirajo angleške izvidnice v trdnjavski pas in vrše poizvedbe, ki so važne za pripravo napada na trdnjavo.

Angleška letala, ki iščejo iz Bardije pobegle italijanske častnike, so izsledila italijanskega generala Argentina, narkar so ga angleške čete zajele. Eno letalo je napadlo oddelek 150 mož italijanske vojske in ga z obstreljevanjem s strojnimi prislilo, da je sledil letalu do angleških čet, ki so ga vjele.

Na letališču Benina je bilo uničenih 6 italijanskih letal.

Letalski napadi.

V noči na 13. t. m. so angleška letala

napadla letališče v Catani in vzhodni Siciliji. Na tleh je bilo uničenih 9 letal, razen tega pa tudi več lop za letala.

Italijansko vojno poročilo

Delovanje topništva okrog Tobruka in v zelenici Džarabub. Neko sovražno oporišče je bilo uspešno bombardirano.

Dne 10. t. m. je neko italijansko letalo s torpedom pogodilo angleško oklopno »Malaya«.

V vzhodni Afriki so italijanske čete izvršile uspešne protinapade. Letala pa so prizadela Angležem težke izgube.

Spopad v Siciljskem prelivu

Angleška admiraliteta javlja: V času od 6. do 13. januarja je del angleškega Sredozemskega brodovja križaril

v zapadnem delu Sredozemskega morja in spremljal tudi važen prevoz vojnega materijala za Grčijo. Dne 10. t. m. je prišlo v Siciljskem prelivu do spopada z neko skupino italijanskih vojnihi ladij. En italijanski rušilec je bil potopljen, en pa poškodovan, toda se mu je posrečilo uiti. Proti angleškim ladjam so nastopila tudi nemška letala in italijanska. En angleški rušilec »Galant« je bil zadet od torpeda ali pa je naletel na mino, ena bomba je padla na nosilko letal »Illustrious«, nadalje je bila zadeta tudi križarka »Southampton«, ki pa so lahko dosegli pristanišče. Posadke so utrpele žrtve. V boju je bilo sestreljenih 12 nemških in italijanskih letal.

Italijani o bitki v Siciljskem prelivu.

Italijanska letala so stopila angleškega rušilca in 2 podmornici, 12 ladij pa poškodovale in sicer eno oklopno ladjo, dve nosilki letal in dve križarki. Tako se Angleži izčrpavajo v Sredozemskem morju, namesto da bi bili gospodarji morja.

Pred boji za Abesinijo

Po angleških virih posnemamo:

UP. Operacije angleške in juž. afriške vojske na meji Abesinije, v Keniji, dajo slutiti, da se bliža spopad med Angleži in Italijani tudi na meji Abesinije. Ta napad Angleži najskrbneje pripravljajo. Začel pa se bo najbrž istočasno tudi s severa, iz Sudana, kjer se sedaj nahaja pregnani cesar Haile Selasie. Priprave za pohod proti Abesiniji se vrše tudi v notranjosti same Abesinije. Pristaši pregnanega cesarja netijo uporniško gibanje in zbirajo v nedostopnih krajih uporniške čete. K cesarju prihajajo abesinski vojaki in predstavniki posameznih plemen. Po Abesiniji odmevajo bobni, ki služijo afriškim plemenom za sporazumevanje na ogromne razdalje, namesto telefona in radia.

Vsekakor pa so velike težave za izvedbo napada spričo nepretrdnega ozemlja in tropske vročine, ki bo kmalu nastopila. Dejstvo pa je, da je italijanska vojska v Abesiniji odrezana od domovine in s tem tudi od vsakršnih dobav.

Redni letalski civilni promet na progi Lizbona—London je spet ouprt.

Letalski napadi na zahodu

Angleško vojno poročilo: V noči na 13. t. m. so angleška letala ponovno napadla oporišče nemških podmornic v francoski luki Lorient in ozemlje okrog Dunkerqueja.

Reuter: Nemci dne 14. t. m. čez dan sploh niso bili nad Anglijo. Opaža se, da so napadi nemških letal podnevu vedno slabši. Med tem pa se stopnjuje podnevni napad angleških letal na sovražna oporišča.

Proti nemškim bombnikom, ki prihajajo ponoči nad Anglijo, nastopajo sedaj posebna lovska letala, s posebej izvežbanimi piloti, katerim se je v zad-

njem času posrečilo, da so sestrelili že več nemških bombnikov. Iste taktike se poslužujejo tudi Nemci, vendar pa so njihove metode v boju proti angleškim letalom brez uspeha.

Nemško vojno poročilo

Nemško vojno poročilo: Nemška letala so dne 14. t. m. napadla Plymouth v južni Angliji in zanetila z bombami velike požare. Nad Kanalom je bilo dne 13. t. m. sestreljenih 5 angleških bombnikov, ostali so se vrnili na Angleško. Potopljena je bila z bombami ena 8000 tonska ladja in zadeta ena križarka.

Razmere v Romuniji

Po zasedbi Besarabije po Sovjetski zvezi, je prišlo v Romuniji do preobrata. Kralj Carol II. je odstopil, nasledil ga je njegov sin. Oblast pa je prevzel v svoje roke general Antonescu, ki je pokazal veliko naklonjenost do takozvanega legijonarskega gibanja, čigar vodja je postal po smrti vseučiliščnika Codreana, Horia Sima. »Železna garda«, kakor se s pravim imenom imenuje legijonarsko gibanje, je takoj po vstopu njenih zastopnikov v vlado, vzpizorila krvav pokol med svojimi nasprotniki in hotela popolnoma zavladata v državi. Javnost je bila naravnost zaprepasčena nad tem krvavim divjanjem iztirjenih eksistenc. General Antonescu je videl, kam to vodi in je nastopil proti pokoljem ter njihovim povzročiteljem, toda je moral odjenjati, ker se ni mogel zanesti na civilne oblasti. Zato je poiskal zvezo z generali in nato udaril. Najprej je razpustil policijo »Železne garde«, potem je prepovedal nošnjo zelenih sraj, ki so uniforma »Železne garde«, nato je izvedel čiščenje med častniki v vojski in nazadnje odredil vpoklic v vojsko vseh bojnikov »Železne garde«.

»Železna garda« je začela presedati

celo Nemčiji in Italiji, ker je začela gonjo proti dunajskemu sporazumu, s katerim je Romunija ... odstopi del Sedmograške Madžarski.

Teror »Železne garde« je izzval odpor tudi med meščanstvom in sedaj so se javili predstavniki političnih strank, ki, dasi razpuščene, še vedno žive. Ti politiki so se zbrali pod vodstvom bivšega ministrskega predsednika Maniuja in predložili ministrskemu predsedniku generalu Antonescu spomenico, v kateri so mu predložili strahotne posledice, ki so zadele Romunije kot kaznen za par tednov »legijonarskega preporoda«. Romunija je — tako pravijo ti politiki — zgubila ne samo ugled, ampak je postala iz nekdaj bogate države ena najbolj siromašnih.

Med »Železno gardo« pa je sedaj nastal razkol. Člani »Železne garde«, ki sede v vladi, so morali odobriti ukrepe generala Antonesca, s tem pa so se zamerali večini svojih pristašev, ki nimajo prilike postati ministri in tako upajo, da bo Romunija po kratki dobi ... eksperimentiranja, ki jo je stalo doberšen del njenega narodnega premoženja

Čez morje prihaja v Anglijo 26 raznovrstnih tipov letal

Reuter. Iz Zedinjenih držav prihajajo sedaj redno letala po zračni poti. Za polet preko morja je posebno prikladno 26 tipov letal najnovejše konstrukcije, ki že daleč nadkriljujejo letala, ki so pred enim letom veljala kot najboljša, kot n. pr. »Hurican« in podobno.

Prevzem poljskih tovarn pod okrilje nemškega rajha je bilo potrebno, ker so lastniki tovarn pobegnili in bi na ta način ostalo na tisoče delavcev brez posla. V večini tovarn pa so Poljaki imenovani za upravnike, poročila DNB kot odgovor na pisanje angleškega tiska, da so Nemci začeli dajati predilnice in tkalnice na Poljskem rajhovskim Nemcem.

Bata na Poljskem. Nemški listi poročajo, da Bata še vedno deluje v Generalni guberniji (bivši Poljski), seve pod nemškim vodstvom. Bata tovarna v Chelmku pri Chrzanovu, ki jo je Bata zgradil leta 1931, izdeluje tedensko

65.000 parov čevljev, v tovarni v Radovni 20 tisoč parov čevljev tedensko in v Siedlich 10 tisoč parov čevljev tedensko. Nadalje ima Bata tam tudi 2 tovarni za kože.

Bivši šahovski svetovni mojster Emanuel Lasker je umrl v New Yorku dne 13. t. m. Šahovsko svetovno prvenstvo mu je pripadalo polnih 25 let, do šahovskega turnirja na Havani l. 1920, ko je podlegel proti Capablanki. Po vojni je nekaj let živel v SSSR, potem pa se je preselil v Zedinjene države in je sedaj tamkaj umrl v 73. letu.

»To je edino učinkovita pot, zajezi vsako inozemsko politično propagando: Voditi pametno, smotno in odločno gospodarsko politiko, ki naj odpravi brezposelnost, ki naj zmanjša razlike med dohodki in premoženjem in naj da ljudstvu čim večjo osebno, duševno in politično svobodo. Politična demokracija mora iti sporedno z demokracizacijo gospodarstva.«

»Volksstimme«.

Doma in po svetu

Osebnostne spremembe v vladi se napovedujejo po pravoslavnem novem letu. Ob tej priliki bo dokončno zasedeno mesto prosvetnega ministra, ki ga od smrti dr. Korošca vodi minister dr. Krek. Osebnostne spremembe seveda ne bodo imele za posledico spremembo političnega pravca vlade, ki ostane slej ko prej v rokah JRZ in HSS ter samostojnih demokratov.

Kako je z obtokom bankovcev? Finančni minister dr. Šutej je izjavil v radiu, da je bilo 26. avgusta 1939 v oktobru 8 milijard bankovcev, 31. decembra 1940 pa 12 milijard. Minister je zavračal očitke gospodarskih krogov, da se država zadoljuje pri »Narodni banki« ne samo za svoje redne, ampak tudi za izredne potrebe. Narodni obrambni davek bo letos vrget 600 milijonov dinarjev. — Ves denar, ki je v obtoku je pokrit. Inflacije ni. — Monopolni predmeti pa se niso podražili tako zelo, kot drugo blago.

V »Matici Hrvatski« je postavljen komisar. »Hrvatski dnevnik« pravi, da je treba to ustanovo očistiti politike.

Banovina Hrvatska je vzela mestnim občinam precej davčin. Zaradi tega so prišle mestne občine v neugoden položaj, ker bodo morale najti docela nove vire, kar znači prav občutno povišanje davčnih bremen za občanarje, ki bodo poleg banovinskih, morali plačevati še nove mestne davke. Mesto Zagreb je na primer izgubilo na račun banovine celih 39,6 milijonov din. Med tem so potrebe občine narasle in bo znašal letošnji proračun 203,5 milijonov dinarjev. Predlog, da se poviša trošarina na plin in elektriko, ki bi dala nad 11 milijonov dinarjev dohodkov, je bil zavrnjen iz bojazni, da bi ta obremenitev konzumentov bila na škodo samemu konzumu. Kakor vidimo, federacija ne zahteva samo navdušenja, ampak tudi žrtve.

Zakaj so bili razočarani muslimani? »Hrvatski dnevnik« omenja pisanje muslimanske »Narodne pravde«, ki vprašanje, zakaj so bili muslimani razočarani po tem ko so glasovali za vidovdanske ustave. »Glasovanje za vidovdanske ustave, kakor tudi vprašanje lojalnosti proti vsemu temu sistemu je bilo vezano na vse ono, kar je parlamentarni režim mogel značiti v neki parlamentarni državi. Lojalnost proti gotovemu zakonskemu stanju je bila vezana na to, da stanje ostane in traja, ter da v svojem nadaljnjem razvoju popolnoma zadovolji odnosno izpolni vse one predpostavke, ki so bile prav za prav glavni razlog, zaradi katerega so naši predstavniki njegovo osnovo sprejeli.«

Vojni minister Slovaške je odstopil. Kot zrok navajajo, da je med vojnimi ministrom Čaltošom in predsednikom Slovaške republike monsigr. dr. Tiso prišlo do ostrih nasprotstev. Posvetovanja med turškim in angleškim generalnim štabom se vrše v Ankari.

Da bodo bolnišnice mogle izhajati vsled draginje do konca proračunskega leta, je bilo treba dovoliti nove kredite, ki v proračunu niso bili predvideni. Dobili bodo: kirurški paviljon v Ljubljani 785.000 din, splošna državna bolnišnica v Ljubljani din 140.000, babska šola v Ljubljani din 15.000, umobolnica na Studencu din 937.000, umobolnica Novo Celje din 280.000, zdravilišče za tuberkulozne v Topolšici din 650.000.

Tovarna za špirit in drože d. d. v Račah likvidira.

Večja železniška nesreča se je zgodila na zagrebškem glavnem kolodvoru dne 13. t. m. Vsled napačno postavljene kretnice je zavozil ljubljanski jutranji vlak na tretji, namesto na četrti tir. Ko je strojevodja opazil pomoto kretničarja, je bilo že prepozno. Lokomotiva se je zaletela v salonski voz pomočnika železniškega ministra, ki je stal na tiru in ga z vso silo treščila v železobetonsko pregrado ob koncu tira. Salonski voz je popolnoma zdrobil in stisnilo ter so se ostanki voza postavili navpično pokonci. V istem času je pri vozil na postajo po sosednem tiru vlak iz Koprivnice. Bila je nevarnost, da se bodo v zrak štrleče razbitine salonskega voza prevrnjene na prihajajoči vlak. Strojvodja tega vlaka pa je še pravčasno opazil pretečo nevarnost in z vso silo zavrl vlak, ki se je sunkovito ustavil, da so potniki v njem popadali po tleh. K sreči ni bilo človeških žrtev.

210 kg cina so ukradli trije okoličani iz tvornice železnih izdelkov »Titan« v Kamniku. Kovina stane din 200 za kg, razen tega jo pa tudi ni lahko dobiti. Tatvino in tatove so hitro odkrili ter je tovarna dobila ves cin nazaj.

Iz strahu pred obračunom se je obesil. V Zagrebu se je obesil na stranišču neke gostilne uslužbenec neke tvrdke, ki je v času odsotnosti upravnika podjetja pomeveril din 6.000, kateri znesek mu je upravnik podjetja izročil, z naročilom, da do njegove vrnitve skrbi za krmiljenje konj. Dotični uslužbenec je z denarjem odšel v Zagreb in se tam zabaval, konje pa je pustil brez oskrbe. Ko se je upravnik podjetja vrnil, se je odpejal v Zagreb iskat pobelega uslužbenca. Ko ga je iztaknil v neki gostilni, se je dotični tako ustrašil, da je zbežal v stranišče in se tam obesil.

Tat je pobral telefonske in telegrafске žice in prekinil zvezo med Šibenikom in Zagrebom. V Šibeniku so neke noči v preteklem tednu napravili na pošti in železnici velike oči, ker so nenadoma odpovedali vsi telegrafski in telefonski aparati na progi Šibenik — Zagreb. V današnjih razburljivih dneh taka prekinitev povzroči pravo paniko, ker si pač vsakdo po svoje tolmači vzrok prekinitve. — Ko so se na podali poštni in železniški brzojavni uslužbenci na pregled proge, so videli, da je neznan zlikovec porezal telegrafске in telefonske žice v razdalji štirih brzojavnih drog in jih odnesel. Kakor so naslednji dan ugotovili, jih je takoj vnovil. Računali so, da bo še prišel po žice in so sklenili, da mu nastavijo zasedo. In res se je pojavil tat še isto noč v drugič, to pot so ga prijeli. Izgovarjal se je, da si spričo silne revščine ni mogel drugače pomagati kot s tatvino žice. Obsojen bo ne samo zaradi tatvine, ampak tudi zaradi poškodb važnih prometnih naprav.

Na Madžarskem iščejo plodno zemljo. Na Madžarskem pripravljajo načrt za spremenitev 230.000 hektarjev neplodne zemlje v plodno. Na tej novo pridobljeni zemlji bi naselili 10.000 kmečkih rodbin, od katerih bi vsaka dobila 40 katastarskih johov zemljišča. V to svrhu pa bo potrebno 400 milijonov pengov, ki pa jih Madžarska vlada zaenkrat še nima na razpolago.

Koliko je na svetu sužajev. Računajo, da štiri milijone. Od teh jih je 500.000 v Arabiji in dva milijona na Kitajskem, ostali pa so raztreseni po vsem svetu. Zanimivo je, da je Amerika l. 1947. osvobodila črnce in utemeljila republiko črncev v Afriki, ki se imenuje Liberija. V republiko vladajo sami črnci. Zdi se pa, da so ti črnci zaslužili stare prebivalce te dežele.

»Delavska Politika« ne dobiva nobenih subvencij, zato poravnaj naročnino takoj!

A. M. de Jong:

Cuden cerkovnik

OTROŠKA LETA MEREYNTJEJA GEYSENA

»... in potem, ko medved ni bil več začaran, se je nenadoma spremenil v princa. Potem se je poročil s snegulčico, rožencvet pa je smel s svojo materjo stanovati pri njem v njegovi palači, in živeli so vsi zelo dolgo ter srečno sto let... Ali ni to lepa pravljica?»

»Da, krasna«, je pritrdila Neleka, ki si ni takoj opomogla od začudenja. »Ali je bilo to res?»

»Da, gotovo, kaj pa misliš...! Čital sem to v neki knjigi, ki jo je prinesel naš Arjan domov iz šolske knjižnice.«

»Ali so bile v njej tudi še kakšne druge pravljice?« je hotela vedeti Neleka.

»Da«, je odgovoril Mereyntje, čeprav ni bilo res:

»Toda teh še nisem prečital«, kajti menil je, da je že dovolj dolgo pripovedoval.

»Nam trem se je zelo dopadlo«, je hvaležno zagotavljala Neleka in se dvignila, da bi lutki zopet položila v zibelko.

»Ti-le je ime Trina«, je rekla, med tem ko je pokazala na lutko z leseno glavo. »To je res prava kmečka butara, ha... niti oči ne zna zapreti... Toda kljub temu je ljubka«, je skesano dodala, kot v opravičilo, »saj ne more nič zato, da je tako neokretna, kaj ne?« Še enkrat je Mereyntje z začudenjem

[26]

ogledoval deske in okraske v lutkinem stanovanju. Za eno izmed zaves je stal del razbite modre, steklene svetilke, z majhno skodelico na vrhu. Tedaj je potegnil iz svojega žepa veliko stekleno kroglo, ki je bila prava dragocenost med tovrstnimi izdelki, z nešteti majhnimi, najraznobarnejšimi zavoji v notranjosti: belimi, rumenimi, rdečimi in modrimi. Še enkrat jo je neodločno pogledal s svojimi nežnimi očmi: težko se je ločil od tega krasnega predmeta. Kljub temu je previdno položil svetlo kroglo, s pestrimi zavoji v njenem osrčju, v malo skodelico na svetilki. Zdajci se je pokazal poševno na njeni spodnji strani odsev sončne luči, v obliki mnogokrake zvezdice.

»Ali se ti dopade?« je vprašal ponosno na svojo iznajdbo.

»Ah, čudovito!« je odgovorila Neleka in se divila. »Krasno! Prekrasno!«

»Na«, je rekel Mereyntje plemenito, ... dobro, Češnjica..., lahko si jo obdržiš za lutkino stanovanje!»

»Obdržim? Zares?« je vprašala Neleka brez sape spričo tolike sreče, ki se ji je nudila v obliki tega knežjega daru.

»Da, lahko si jo obdržiš!«

»Oj, oj! Mereyntje, to je lepo... Hvala ti lepa! Res sem vesela, ti!... Poglej samo, kako se sveti! Prav taka je ta krogla, kot tiste, ki jih imajo odrasli položene na kakšnem podstavku na peči!...«

Nenadoma pa se je spomnila običaja in hitro je rekla:

»Nazaj več ne dobiš, kar komu podariš.«

Tako je prišla krogla nesporno v njeno trajno posest. Toda Mereyntje se je čutil nekoliko užaljenega, ker je na podlagi Nlekinega izreka sklepal, da ne veruje prav v resnost njegove odločitve. Neleka je opazila na njegovem obrazu, da ga je njena premetenost nekoliko osupnila. Da bi zopet popravila, kar je zagrešila, je rekla laskavo:

»Odslej je lutkina hiša tudi nekoliko tvoja, ali ne?«

Pri teh besedah je začutil Mereyntje, da ga je obšlo čudovito veselje, kajti sedaj je mogel brez kesanja misliti na svojo za vedno podarjeno kroglo. Celo obljubil ji je:

»Prihodnji enkrat ti bom še nekaj drugega prinesel s seboj za tvojo lutkino hišico, ha, Češnjica! Ali se kaj veseliš?«

»Oj, to bo lepo!«

Tlesnila je z rokama in Mereyntje je govoril bahavo, kot kakšen Nabob, ki obljublja zaklade:

»Vse skodelice, ki se bodo razbile in vse lepe črepinje bom odslej shranil za tebe!«

Potem se je še poslednjič ozrl v Nelekinem čudovitem muzeju okrog sebe; še nkrat je občudoval spečo Mitsojo, še enkrat je pobožal z zaljubljenim pogledom svojih oči barvno krasoto svoje podarjene kroglo in je nato predlagal:

»Ali ne bi šla zopet k tvoji materi?«

»Da, dobro«, je odgovorila Neleka in spustila zapah v zaskočeno odprtino. Takoj je umrl zlati blišč, ki je bil razlit čez vse izložene dragocenosti, nenkrat je vse postalo sivo in brezbarvno. V majhno Mereyntjejevo dušo se je priplazilo rahlo razočaranje.

Nazaj v slovaška imena. Pri izvajanju ako je za obnovo prejšnjih slovaških rodbinskih imen je sprejel guverner slovaške »Narodni banke« dr. Krvaš staro slovaško ime svoj rodbine Kabina. »Gardista«.

KISUCE

Dr. IVAN HALEK (prevedel dr. Jule Gabrovšek)

12) SOCIOLOŠKA RAZPRAVA ZDRAVNIKA O GORATIH KRAJIH SLOVAŠKE

Zemljiški gospodje po vseh enajstih slovaških župah so se bodisi polastili naseljene urbane zemlje, ali pa so podložnike nasilno, z oboroženo silo in brez kakršnekoli odmene oropali lepšega in večjega dela njihove gozdne in orne zemlje ter jo pripojili k rodbinskim plemskim fevdom in je nikoli več ne vrnili. Godilo se je res, da so tako ugrabljeno zemljo znova odadali podložnikom, toda sedaj že kot redni zakup, za katerega jim je moral uživalec dajati desetino letnega pridelka. Na ta način so v letih 1700 do 1720 kmete nasilno, z orožjem spravili ob 167.000 bratislavskih jutere zemlje, kar pomeni, da je v teh letih na področju Slovaške prišlo 33.000 družin, to je najmanj 200.000 duš ob svojo posest, ki jih je redila.

Tako je ropal privilegirani razred in tako se je godilo podložnim kmetom.

Ta razred so obsodili že zakoni iz leta 1514, 1548 in 1608 k popolni brezpravnosti, odvzemši mu vsako pravno zaščito.

V smislu teh zakonov noben podanik ni bil dosti bešen, da ne bi bil mogel plačati kakršnihkoli zakonitih ali celo docela nezakonitih davčin. Kadar nimaš s čim, berači, in od tega, kar naberaš, odnesi vsak teden tretjino svojemu zemljiškemu gospodu.

Duh teh zakonov, kolikor so se tikali podložnikov, se razvidi iz kazni, ki so jih naložili: odvzem denarja ali zemlje, odvzem posestva, požig hiše, odsekanje roke, skopljenje, obešanje...

Zato so pa ti zakoni naložili kmetu tele težke dolžnosti: obdelovati je moral zemljiškemu gospodu s svojo družino, hlapci in deklami, vsa alodialna posestva. In to ni bila mala stvar,

kajti obseg alodialnih zemljišč različne vrste je znašal 74 do 97 odstotkov vse obdelane zemlje. Razen tega je moral plačevati zemljiškemu gospodu davek za urbarsko zemljo; komitatu je moral plačevati komitatski davek in delati je moral pri gradnjah komitatskih cest ter mostov. Vlada je pa odraščala državni davek ter ob vojni opravljal še vsa ostala tlako. Državni in komitatski davki so bili vsi prevajeni zgolj nanj, plemič je bil oproščen vsakršne davčnine. Plemstvo, ki je imelo v svojih rokah davčno politiko v komitatu, je drlo kmeta tako, da je pri izterjevanju državnih davkov obremenilo samo njegov pridelok, ko je kmeta umelo že samo na debelo odirati.

Začetkom 19. stoletja je znašala cena kmečkega posestva, to je zemljišča v obsegu 20 do 40 juter 1000 zlatov. Letni pridelok je predstavljal 6 odstotkov kupne cene posestva. Izdatki v gotovini in pa vrednost vsega tega, kar je kmet dajal državi, vladarju in cerkvi, nadalje redni izdatki gospodarstva in prehrane družine so dosegali 40 odstotkov vrednosti naselbine. Uspeh je bil tedaj 34 odstotna izguba, ki jo je moral kmet nadoknaditi z garanjem na polju, z dninami, krošnjarjenjem in podobnimi deli, tako da je za to izčrpaval vse svoje sile.

Odtod izvira stalni, kronični glas, ki je vladal po slovaškem podeželju.

To stanje je bilo pa za zemljiškega gospoda baš najugodnejše. Podložnik mu je donosil največ koristi takrat, kadar je živoitaril skoraj na meji med življenjem in smrtjo.

(Nadaljevanje prihodnjici.)

Amerika in vojna

Veliki dobički ameriške oboroževalne industrije

V socialističnem dnevniku »Berner Tagwacht« beremo:

Med tem ko prvi Evropa v neizogibno obubožanje, cvete v Ameriki trgovina kot v zlatih časih blagostanja. Čim bolj premetene postajajo boje metode, tem dražja je vojska in moderna letalna vojna požira vsak dan težke milijone. Evropski narodi morajo svoje življenjske potrebe na račun vojne produkcije vedno bolj omejevati. Eden največjih vojnih dobaviteljev so danes Združene države Severne Amerike. Vojna industrija v USA, ki izpolnjuje tudi velikanski lastni oboroževalni program, je v popolnem razmahu.

Oboroževalna konjunktura se zrcali v dobičkih rudnikov, petrolejskih družb, tovarn za letal itd. Navajamo nekaj primerov:

Cisi dobiček v mil. dolar.
1. pollet. 1939 1. pollet. 1940

Deset največjih petrolejskih družb izmed njih:	31,15	66,04
Shell-Union	2,16	9,45
Standard-Oil of Indiana	14,98	20,49
Standard-Oil of Califor.	7,12	10,37
Pet jeklenih trustov izmed njih:	8,78	51,32
Jones and Langhlin Steel	0,85	3,63
United Steel Corp.	1,90	3,63
Pet bakrenih rudnikov izmed njih:	22,59	50,33
Knecott Copper Corp.	10,11	24,79
Anac. Copper Mining	7,17	17,55
10 tovarn za letala izmed njih:	141,55	171,55
Douglas Aircraft	1,40	3,39
Glenn-Martin Company	0,97	4,29
United Aircraft	3,70	6,20

Pri vseh teh številkah se mora poudariti, da se bo glavni vzpon šele počel, ker še produkcija — po soglasnih poročilih oboroževalnih podjetij — ni dosegla svojega viška. Podob-

no kot pri imenovanih produkcijskih podjetjih je tudi pri ladjedelnicah, smodnišnicah itd. Povsod se služi ogromni dolarji!

Razume se, da je ameriško finančno časopisje nad tem izredno zadovoljno. Vendar je pa treba pripomniti, da ni prvič, ko doživljamo take reči. Od Anglije v napoleonskih časih pa do Združenih držav Severne Amerike v vojnem času 1914 do 1918 vedno ista pesem: Vojni dobičkar razširja svojo produkcijo, izboljšuje svoje stroje, daje odjemalcem kredite. Po vojni produkcija pada, stroji so odvisni, krediti se ne vračajo. Čim večja je vojna konjunktura, tem hujša je njej sledeča kriza. Tako danes, kot pred sto leti. In vedno sledijo krizi revolucionarna gibanja. Vse teče, vedno stopamo korak naprej; svet po sedanji vojni bo drugačen kot pred vojno.

SELNICA OB DRAVI

Draga zamuda. Naše šolsko poslopje se je začelo graditi v zelo neprimernem času. Cene gradbenemu materialu so začele med zidanjem naglo rasti. Toda v začetku leta 1940 je bilo še vedno čas, da bi se bilo moglo doseči nižje cene za izvršitev pečarskih, steklarskih in mizarskih del, kot pa jih bo treba za ta dela plačati danes. Izdatki bodo silno narasli, plačati pa jih bodo morali davkoplačevalci. Baje je zamuda z razpisom pečarskih, steklarskih in mizarskih del nastala zaradi tega, ker ni bilo potrebnega denarja na razpolago. Gradbeni odbor se je menda trudil za posojilo, ali vsaj predujem pri Falski elektrarni, ki pride v poštev kot največji davkoplačevalec v naši občini, ne vemo pa, ali je uspel, ali ni in tudi ne kdaj je tozadevno stopil s Falsko družbo v stik. Mogoče bi bila Falska družba raje priskočila na pomoč, ako bi bila imela v odboru svojega zastopnika? Na vsak način je treba ugotoviti, zakaj ni bilo mogoče dobiti posojila že v začetku l. 1940, da ne bo ljudje po nepotrebnem mislili, da nosi kdo še posebno krivdo zaradi tega.

SEDAJ JE ČAS:

da za mali denar hranite kolesa čez zimo, ako nimate doma prostora, da pustite Vaša kolesa temeljito pregledati, popraviti, emajlirati, niklati ali chromati. Zelo boste zadovoljni, ako jih tozadevno zaupate strokovno znani mehanični delavnici JUSTIN GUSTINČIČ, Maribor, Kneza Kocja ul. 1a, podruž. ogal Ptuijske ceste. Telefon 21-30. — Oglejte si tudi bogato založeno trgovino koles, otroških vozičkov in njih nadomestnih delov.

Žalujejo ostali

TO IN ONO

Sovjetska zveza prodaja bombaž — in ga tudi kupuje. »Berliner Börsenzeitung« poroča, da je Sovjetska zveza kupila leta 1940 v Združenih državah severne Amerike 99.000 bal bombaža.

Ogromni napredek v vojni industriji Kanade. Hull, kanadski minister za municije, je pred kratkim prispel v Anglijo, kjer je dal častnikarjem nekaj podatkov o razvoju kanadske vojne industrije. Minister je izjavil, da bo od januarja dalje v Kanadi vsak teden spreminjeno po eno industrijsko velepodjetje v vojno tovarno. Desettisoči delavcev so končali posebne tečaje, ki usposablajo delavstvo za fina vojno-industrijska dela. Kanadske tovarne izdelajo vsak dan 600 novih vojaških motornih vozil. Tip teh vozil se je izredno dobro obnesel pri bojih v libijski puščavi. Produkcija granat in razstreliv je dosegla v novembru že 1 milijon na mesec, zdaj znaša že 1½ milijona komadov. Produkcija strojnice narašča vsak teden. Minister je tudi izjavil, da je zaposlenih v letalski industriji 14 tisoč delavcev, isto število delavcev gradi nove vojne ladje. Reuter.

Delavski pravni svetovalec

Renta po umrlem sinu. (Studenci.)

Vprašanje: Moj sin, ki je bil v službi pri štabu za utrjevanje, se je smrtno ponesrečil. Bil je zmenoj v skupnem gospodinjstvu in pomagal vzdrževati ostalo družino. Na mojo vlogo na SUZOR za rento, mi je SUZOR rento odklonil iz razloga, da posedujem malo hišico in da sem v železniški službi. Ali imam pravico do kake odškodnine?

Odgovor: Staršem pripada renta v višini ene tretjine zavarovanega letnega zaslužka ponesrečenega otroka. Predpogoj je, da so starši živeli s ponesrečencem v skupnem gospodinjstvu in da jih je ponesrečenec s svojim zaslužkom v pretežni meri vzdrževal. V vašem primeru je dajal sin očitno le manjše zneske za oskrbo in vas ni vzdrževal, vsled česar rente ne boste mogli dobiti. Pravico pa imate do pogrebne rente po ponesrečenem sinu, ki znaša tridesetkratni znesek dnevnih zavarovane mezde in ki vam pripada, ako ste vi oskrbeli pogreb.

Delna zaposlitev pred odpovedjo. (Maribor.)

Vprašanje: Bil sem zaposlen v tovarni zadnji čas le po tri dni. Koliko mi mora delodajalec plačati za odpovedno dobo, polnih 14 dni ali samo dvakrat po 3 dni?

Odgovor: Če ste bili vsled sporazuma med delavstvom in podjetjem zaposleni zaradi pomankanja surovin le delno, zato da ni bilo treba odpustiti delavstva, se smatra ta dogovor kot veljaven. Zato vam gre v slučaju odpovedi le tista mezda, ki bi jo dobili, če bi delali v odpovedni dobi, torej mezda za dvakrat po 3 dni.

Orožne vaje. (Ljubljana.)

Vprašanje: Preteklo leto sem bil na orožnih vajah meseca aprila in meseca decembra. Pri podjetju sem bil zaposlen nepretrgoma tri leta. Prvič mi je podjetje plačalo mezdo za štiri tedne, za druge orožne vaje pa mi ni hotelo, češ, da zakon tega ne predvideva. Prosim vas, da mi sporočite glede dolžnosti delodajalca zaradi plačevanja za čas orožnih vaj.

Odgovor: Vaše vprašanje je bilo že večkrat predmet pravnega svetovanja. Zakon določa, da mora delodajalec plačati uslužbencu mezdo za 4 tedne, ako je bil uslužbenec pri njem zaposlen vsaj že leto dni. Pri tem zakon ne deli nikake razlike v tem smislu, da bi uslužbencu za naslednje orožne vaje v istem letu mezda ne pripadla. Zato imate za druge orožne vaje ravnotako pravico do plače za dobo 4 tednov kot prvič.

Odbitki pri orožnih vajah. (Borovnica.)

Obrotni zakon določa, da mora biti uslužbenec za čas vojaških vaj od delodajalca za dobo 4 tednov denarne dohodke, če za ta čas ne prejema od države ustrezajoče odškodnine. Ako ste torej dobili pri vojaški službi kako ustrezajočo odškodnino, vam jo lahko delodajalec odtegne, drugače pa ne.

Povišanje najemnine. (Hrastnik.)

Tudi novi lastnik hiše vam dosedanje najemnine za najeto podstrešno sobo ne sme povzati, posebno pa ne od sedanjih din 100 na din 150. Če bo to kljub temu storil in ga ovadite, bo hišni lastnik celo kaznovan in vam ni treba plačati povška.

Postanite člani

delavskih kulturnih in športnih društev:

„VZAJEMNOSTI“;

„DETOLJUBA“;

I. delavskega osrednjega kolesarskega društva za dravsko banovino v Mariboru;

Glasbenega društva železniških delavcev in uslužbencev;

Delavskih pevskih zborov v Mariboru;

„CANKARJEVE DRUŽBE“ in kupujte njen koledar.

3 dobre tkalce

sprejme
Tekstilna družba
Košaki

Zahvala

vsem, ki so nam kakorkoli lajšali bol ob tragični izgubi našega sina, brata, strica in svaka

Vinka Jelena

se najtopleje zahvalujemo. Posebno se zahvalujemo odposlanstvu Gasilske čete za udeležbo na pogrebu in poslovilni govor njenega predstavnika ob odprtem grobu, kakor tudi varšem rudarjem, ge. Ježovnik Mariji in Gasilski četi za krasne vence ter vsem prijateljem in znancem, ki so prispeli iz Št. Ilje pri Velenju v Slovenjgradec in spremili dragega pokojnika na zadnji poti.